

A Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek projekt keretében megvalósult Az én könyvtáram program eredményei

FARKAS Ferenc

Bevezető

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (FSZEK) a *Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek* (EFOP-3.3.3-VEKOP/16-2016-000001) kiemelt uniós fejlesztési program¹ felkért konzorciumi partnereként *Az én könyvtáram* címen valósította meg a könyvtári komponens fejlesztéseit 2017. február 1-jétől 2020. január 31-ig. A konzorcium vezetője a Szabadtéri Néprajzi Múzeum (SZNM) – Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ (MOKK) volt. A program célja – kapcsolódva a korábbi TÁMOP, TIOP és egyes EFOP pályázatokhoz – az országos könyvtári rendszer további fejlesztése volt.

A könyvtárak szerepe a kulturális ellátásban meghatározó. A hazai könyvtár rendszer skandináv mintára egyre inkább törekszik arra, hogy *harmadik helyként* – az otthon és az iskola mellett – megfelelő körülményeket tudjon biztosítani az egyéni és csoportos ta-

AZ ÉN
KÖNYVTÁRAM

1. kép

Az én könyvtáram program logója

nuláshoz, támogatva a tanórán kívüli ismeretszerzés lehetőségeit is.

A köznevelést támogató könyvtári szolgáltatások fejlesztését megvalósító *Az én könyvtáram* program fejlesztési irányai között ennek érdekében megjelent:

- az olvasásfejlesztés támogatása,
- a digitális írástudás közvetítése,
- a könyvtárhasználat és információkeresés fejlesztése, valamint
- a szövegértés támogatása.

A program kiemelt célkitűzései voltak:

- az igényalapú szolgáltatásfejlesztés,
- az, hogy ne – illetve kevésbé – legyen hely- és személyfüggő, hogy hol, milyen szolgáltatások állnak rendelkezésre,
- felkészült könyvtárosok minőségi szolgáltatásokkal tudják segíteni a köznevelés céljainak elérését,
- a különböző fejlesztési irányok egymást erősítsék,
- a könyvtárak feladata a hátrány-kompenzációban és a tehetséggondozásban is meg kell, hogy jelenjen,
- a módszertani fejlesztések segítsék az infrastrukturális fejlesztések tervezhetőségét,
- a könyvtári szakemberek tudásának megosztása, kooperáció, hálózatosodás és az adaptáció támogatása.

A projekt keretében a könyvtárosok és közgyűjteményi szakemberek továbbképzése jelentős támogatást kapott. 80 millió forintos beruházással 2017-ben új *Oktatási Központ* került átadásra a fővárosban, ahol *újonnan akkreditált négyféle* képzés keretében több mint 440 könyvtáros, közgyűjteményi szakember kapcsolódott be módszertani és kommunikációs tanfolyamokba. Munkájukat segítette a projekt keretében kiadott, módszertani ajánlásokat tartalmazó 8 kötetes könyvsorozat –, mely minden érdeklődő könyvtárba eljutott – egy, ezt kiegészítő e-tanul-

mánygyűjtemény, valamint egy pedagógusoknak szóló, a könyvtári szolgáltatásokat ajánló kis kötet megjelentetése.

Létrejött a köznevelést támogató könyvtári szolgáltatások továbbfejlesztését segítő *90 új könyvtári mintaprogram*, melyek az ország könyvtáraiban bárhol adaptálhatók a helyi igényeknek megfelelően. Az igények gyűjtésében és az eredmények terjesztésében közreműködött a megyénként 2–2 fővel létrehozott 40 fős *szaktanácsadói hálózat* is.

A mintaprogramokban megjelentek a digitalizált közgyűjteményi tartalmak, a robotika és a programozás könyvtári lehetőségei, az internet biztonságos használata, a digitális történetmesélés, a kiterjesztett valóság, illetve a mobilapplikációk könyvtári alkalmazása is. Ugyanakkor jelentős hangsúlyt kapott az olvasás megszerettetése, a klasszikus és kortárs gyerekirodalom népszerűsítése és a szövegértés fejlesztése. Mindemellett szempont volt a tanulótípusokra szabott egyéni tanulási módszerek figyelembe vétele is. Ezek programok nem helyettesítik a formális tanórai képzést, viszont – például gamifikációs eszközökkel – hozzájárulnak ahhoz, hogy a tananyag befogadhatóbb legyen. Kiemelt szerepet kapott a hátránykompenzáció, ugyanakkor a tehetséggondozás is.

A könyvtári fejlesztés keretében *száznál több szakmai rendezvény, konferencia, workshop* valósult meg országsszerte, melyeken összesen több ezer könyvtáros és pedagógus vett részt. Ezek tematikája a Z és az Alfa generáció jobb megismerésétől a korszerű pedagógiai módszerek elsajátításán keresztül a jó gyakorlatok disszeminálásáig terjedt. A közzétett módszertani ajánlásokat és mintaprogramokat egyre több helyen adaptálják a könyvtárak, 2019-ben több, mint száz településen közel 6000 diák részvételével került sor e fejlesztések gyakorlati alkalmazásával megvalósított eseményekre.

2019 őszén *könyvtár- és olvasásnépszerűsítő kampány* lebonyolítására is sor került a közösségi médiában, online felületeken, valamint társadalmi célú reklámok közzétételével a közmédiában.

Tevékenység	Típus	Elvárt érték	Teljesült érték
Részvétel a könyvtári szaktanácsadói-koordinátori hálózatban	Számszerűsített szakmai elvárás	40 fő	40
Kidolgozott új képzési módszertanok száma	Indikátor	2 db	2
Könyvtári szakterület akkreditált képzései	Számszerűsített szakmai elvárás	4 db	4
Továbbképzési programokban résztvevő humán közszolgáltatásokban dolgozók száma	Indikátor	440 fő	444

Tevékenység	Típus	Elvárt érték	Teljesült érték
A továbbképzést bizonyítvánnyal vagy tanúsítvánnyal elvégző humán közszolgáltatásban dolgozók száma	Indikátor	360 fő	422
Új módszertan(okat) alkalmazó könyvtárak	Számszerűsített szakmai elvárás	50 db	117
Országos kampány a könyvtári szakterületen	Számszerűsített szakmai elvárás	1 db	1
Könyvtári szakterületen megjelentetett, oktatást támogató módszertani kiadványok	Számszerűsített szakmai elvárás	9 db	9
Szakmai napok, konferenciák, workshopok, műhelynapok a könyvtári szakterületen	Számszerűsített szakmai elvárás	88 db	106
Az új módszertan alapján kidolgozott mintaprojektek a könyvtári szakterületen	Számszerűsített szakmai elvárás	90 db	90
Támogatott programokban részt vevő tanulók száma	Indikátor	2000 fő	2186
Képzési portál a könyvtári szakterületen	Számszerűsített szakmai elvárás	1 db	1

1. táblázat

A projekt összesített számszerűsített eredményei és indikátorai

Partnerség

A megvalósításban kiemelt szerepet kapott a partnerség

- a köznevelési rendszer és a közgyűjtemények között,
- a közgyűjteményi terület két nagy ágazata, a könyvtárak és múzeumok között, illetve
- a közkönyvtári hálózat intézményhálózata és szakmai szervezetei között.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár a projekt céljainak elérése érdekében 2017. I. negyedévében írásos együttműködési megállapodásokat kötött az alábbi szakmai szervezetekkel és intézményekkel: Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Bács-Kiskun Megyei Katona József Megyei Könyvtár, Berzsenyi Dániel Könyvtár, Békés Megyei Könyvtár, Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár, Csorba Győző Könyvtár, Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtár, Eötvös Károly Megyei Könyvtár, Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár, József Attila Megyei és Városi Könyvtár, Dr. Kovács Pál Megyei Könyvtár és Községi Tér, Méliusz Juhász Péter Könyvtár, Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár, II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár, Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár, Takáts Gyula Megyei és Városi Könyvtár, Tolna Megyei Illyés Gyula Könyvtár, Verseghy Ferenc Könyvtár és Közművelődési

Intézmény, Vörösmarty Mihály Könyvtár, Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézet, Magyar Könyvtárosok Egyesülete, Informatikai és Könyvtári Szövetség, Magyar Olvasástársaság, Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Könyvtárostanárok Egyesülete.

A megállapodásokat az együttműködők teljes körével fenntartottuk a projekt végéig.

A partnerek hozzájárulása sokoldalú volt:

- igényeket és javaslatokat fogalmaztak meg a program kapcsán,
- szakértőket jelöltek a fejlesztésekhez,
- helyszíneket és a megvalósítás egyes feltételeit biztosították rendezvényekhez,
- közös disszeminációs tevékenységekre is sor került.

A megvalósítás szakmai körülményei

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár a szervezetén belül projektirodát hozott létre a program megvalósítására. A szakmai stáb szorosan együttműködött a konzorciumvezető Szabadtéri Néprajzi Múzeum által irányított projektmenedzsmenttel. A stáb tagjai jelentős részben az országos könyvtári hálózatból érkeztek, de bevonásra került pedagógus, oktatásszervezői, kommunikációs és uniós pályázati tapasztalatokkal rendelkező munkatárs is.

Beruházás

A projekt keretében valósult meg Budapesten a IX. kerület, Közraktár utca 34. szám alatt oktatási központ és projektiroda létrehozása, illetve a kapcsolódó

bútor- és eszközbeszerzés. A 268 nm-es komplexum átadására 2017. december 8-án került sor, a 48 fős – mobilan alakítható – oktatóteremben biztosítottak a feltételeket akkreditált képzések lebonyolításához.

2. kép

A Közraktár utcai projektiroda

Szaktanácsadói hálózat

A múzeumi területen már évek óta működő koordinátor hálózat mintájára, de a könyvtárosi munka sajátosságait figyelembe véve, megyénként és a fővárosban 2–2 fővel jött létre és működött *Az én könyvtáram* program által koordinált, 40 fős könyvtári szaktanácsadói hálózat a 2017. augusztus 1. – 2020. január 31-ig tartó időszakban. A szaktanácsadók, akiket a megyei könyvtárakkal kötött együttműködési megállapodások alapján a megyei igazgatók jelöltek, és a program által kidolgozott szakmai szempontrendszer alapján történt a kiválasztásuk, és főállásuk mellett, megbízási szerződés keretében látták el a feladatukat.

Jelölési kritériumok voltak:

- könyvtáros, informatikus könyvtáros vagy könyvtárpedagógia-tanári végzettség,
- legalább 3 év könyvtárosi tapasztalat,
- az adott megye/főváros sajátosságainak ismerete,
- digitális írástudás képessége,
- szakmai tudás magas szintű kommunikálásának

- és prezentálásának képessége,
- jó kommunikációs képesség,
- alkalmasság csapatmunkára,
- szervezési és irányítási képességek,
- önálló feladatmegoldó képesség,
- tárgyalási technikák ismerete.

A szaktanácsadói hálózat tagjainak feladatai

1. Részvétel ingyenes, akkreditált képzéseken (A képzéseken való részvétel díjmentes, és az utazási költség térítése, szükség esetén a szállás is biztosított volt.)
 - *Felkészülés a könyvtári szaktanácsadói feladatokra.*
 - *A könyvtárosok szerepe a tanulást támogató könyvtári szolgáltatások megvalósításában.*
 - *Projektkommunikáció, eredménykommunikáció.*

2. Hálózatépítés

- Könyvtári, közművelődési, oktatási, közgyűjtemények közötti együttműködések kibontakoztatása.
- Adatbázis-építés: egységes adatbázisok feltöltése adatokkal és folyamatos aktualizálása a szaktanácsadókkal együttműködő intézményekről, szervezetekről, illetve azok munkatársairól. Megyei/fővárosi szinten a kapcsolattartói címjegyzék összeállítása (pedagógiai intézmények, közgyűjtemények, helyi önkormányzat illetékesei, helyi civil és kulturális szervezetek).
- Kapcsolat kialakítása a megye könyvtárosaival, levelezőlista összeállítása.
- Egyéb lehetséges partnerek beazonosítása, tudás- és ötletgazdák felkutatása.

3. Tanácsadói feladatok

- Települési könyvtárak munkatársainak információkkal történő ellátása, folyamatos kapcsolattartás.
- A jó gyakorlat adatbázis folyamatos bővítésében való közreműködés.
- Hírlevelek küldése (rendszeres időközönként).
- Könyvtárosok segítése az új könyvtári szolgáltatások bevezetésében, a helyi intézményi, közösségi kapcsolataik fejlesztésében, a projekt eredményeinek népszerűsítésében.
- Mintaprogram-csomagok mintaprojekt formában történő megvalósulásának figyelemmel kísérése.
- Pedagógusok érzékenyítését célzó, könyvtári kezdeményezések támogatása.
- Területi szakmai műhelyek szervezése, tevékenységük támogatása.
- Közreműködés az új módszertant alkalmazó intézmények elérésében, támogatásában.

4. Részvétel szakmai rendezvényeken

- A hálózat 30 hónapos működése során szemlényként összesen kb. 12–14 szakmai eseményen való részvétel, illetve előadás tartása, szerepvállalás a program disszeminációjában.

5. Közreműködés szakmai napok szervezésében

- Az adott megyei könyvtárral és az EFOP Projektiroda rendezvényszervező munkatársával együttműködve részvétel 3–4 helyi rendezvény (regionális és megyei szakmai napok) szervezésében, közreműködés a programterv elkészítésében, megvalósításában, a rendezvény dokumentálása, médiaanyag összeállítása.

6. Kommunikációs/Disszeminációs tevékenység

- A könyvtárvezetők és munkatársak rendszeres informálása a projektfolyamatokról.
- A szaktanácsadó saját munkájáról és a projekt eredményeiről szükség szerint tájékoztatókat, beszámolókat tart saját intézményében, valamint más megyei könyvtárakban és oktatási intézményekben megtartott rendezvényeken.
- Tájékoztatja a projekt előrehaladásáról a helyi döntéshozókat és a helyi médiát, Összegyűjti a helyi médiában megjelent tudósításokat.

7. Adminisztráció, részvétel a monitoring tevékenységben

- A szaktanácsadói tevékenység nyilvántartása.
- Éves munkaterv elkészítése.
- A Projektiroda folyamatos tájékoztatása szaktanácsadói munka eredményeiről, negyedévente előrehaladási jelentés készítése.
- Beszámolók írása.
- Adatszolgáltatás a projekt monitoringjához.

Könyvtári szaktanácsadók szakmai napjai

A projekt időszakában 5 alkalommal szerveztünk a szaktanácsadók részére kétnapos szakmai összejöveteleket, amelyek kötelezőek, egyfajta továbbképzések, csapatépítések voltak számukra. Az alkalmakat szakmai fejlődésük előmozdítása érdekében általuk kevésbé ismert témák köré igyekeztük felfűzni. A projekt egyik szándéka volt az is, hogy a két kulturális terület – múzeum és könyvtár – jobban megismerje egymás szakmai tevékenységét. Vannak megyék, ahol korábban is nagyon jó volt az együttműködés a két ágazat intézményei között, de sok helyen a kollégák személyesen nem ismerték eddig egymást. A közös szakmai napok ezt a hiányt igyekeztek orvosolni. A projekt során megrendezett hét regionális szakmai nap célja a múzeumi koordinátorok és a könyvtári szaktanácsadók tapasztalatcseréje, ismerkedése volt, három az SZNM, négy a FSZEK szervezésében valósult meg. A résztvevők megismerhették a szakterületek munkáját, és azonnal megtalálták a közös gondolkodás lehetőségeit.

Három alkalommal került sor olyan közös szakmai napra, ahol az első két alkalommal mindkét fél ismertette a saját projektrészének céljait, folyamatban lévő tevékenységeit, majd pedig a harmadik alkalommal már az eredményekről tudtak beszámolni a projekt szakemberei. Ekkor nyílt lehetőség arra is, hogy a területek által fejlesztett mintaprogramokat ismertessenek a kollégák, illetve bemutathassák az

3. kép

Szaktanácsadók az Alba Innovárban

elkészült kiadványokat. Nagyon fontos szempont volt az is, hogy csoportmunka keretében közösen is dolgozzanak a szakemberek.

A szaktanácsadói hálózat tapasztalatai

A könyvtári szaktanácsadói hálózat létrehozása egy teljesen új, eddig még nem ismert formát jelentett a hazai könyvtárügyben. Mivel előzmény nélküli tevékenységről van szó, az első lépéseknél valamennyien kerestük a megvalósítás lehetséges útjait. Mintaként a múzeumi koordinátori hálózat már működő rendszerét ismertük, tőlük kaptunk is az elinduláshoz támpontokat, de már az elején láthatóak voltak a különbségek: a könyvtári rendszer jóval összetettebb és más típusú, mint a múzeumok hálózata, így az ebből adódó sajátosságokat figyelembe kellett venni. A pályázati kiírásnak megfelelően a megyei könyvtárak kerültek partnerként bevonásra a projektbe. Ebből egyenesen következett, hogy a megyei igazgatók nagyobb számban megyei könyvtárban, 5 helyen városi könyvtárban dolgozó könyvtárost jelöltek szaktanácsadónak, így a városi könyvtárak elérése nehezebb feladat volt. Az időszakban a szaktanácsadók személyében alkalmanként történtek ugyan változások, de megyénként a 2 fő szaktanácsadó munkája folyamatos volt. Munkakörüket tekintve 19-en vol-

tak hálózatgondozó könyvtárosok, ez felértékelte a KSZR rendszer szerepét.

Összegezve az elmúlt három év eseményeit és eredményeit, elmondható, hogy a létrejött könyvtári szaktanácsadói hálózat a projektidőszak végére egy jól működő, szervezett csapattá formálódott, melyben ki-ki a saját képességeinek, kompetenciáinak és mentalitásának megfelelően, valamint a lehetőségek ismeretében tudta kibontakoztatni megyéjében a projekt céljait. Kívánatos lenne az elért eredmények továbbvitele és a szaktanácsadói hálózat fenntartása is.

Módszertani fejlesztés

A négy fejlesztési iránynak megfelelő módszertani műhelyek összesen 20 szakértő bevonásával 2017. május 18–23. között alakultak meg, és december 31-ig működtek. A műhelyek tagjainak kiválasztására az együttműködő partnerek jelölése alapján került sor. A műhelyek rendszeresen tartottak üléseket, három alkalommal együttesen is dolgoztak. Elkészültek a szakterületi SWOT-elemzések és célfák, összegyűjtésre és tárgyszavazásra került egy 1400 tételből álló, a módszertant támogató magyar és angol nyelvű szakirodalmi adatbázis alapját képező bibliográfiai adatbázis. A műhelytagok véleményezték a jó gya-

korlatok gyűjtését, segítették a közvéleménykutatási tervek előkészítését, közreműködtek az új módszertan alapjának kidolgozásában, ehhez kapcsolódóan húsz módszertani tanulmány született.

Kutatások²

Országos, reprezentatív közvéleménykutatások

Könyvtárhasználat, információkeresés, illetve olvasásfejlesztés témákban folytatott kutatásaink célcsoportjai a 3–17 évesek, illetve a 18 év felettek voltak, a kérdőívet kitöltők száma 1500–1500 fő.

A kérdőívek összeállítását, a mintavétel szempontrendszerének kidolgozását és az eredmények kiértékelését *dr. Tóth Máté* kutatási szakértő, az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézet osztályvezetője végezte, a projekt belső munkatársainak, valamint a *Könyvtárhasználat, információkeresés* módszertani szakmai műhely tagjainak a bevonásával.

A kérdőívek összeállítása során figyelembe vették a korábbi években lefolytatott, illetve a nemzetközi könyvtárhasználati és olvasási szokásokat vizsgáló felmérések kérdéseit, hogy minél több téma vonatkozásában lehessen a megelőző adatokkal összehasonlítható válaszokat gyűjteni. Ezeknek az adatoknak az elemzése révén bemutathatóvá válnak a változások a könyvtárhasználat és az olvasási szokások vonatkozásában egyaránt. Bekerültek ugyanakkor a kérdőívbe olyan új kérdések is, amelyek előzmény nélküliek, igyekeznek azokat a folyamatokat követni, amelyek alapvetően befolyásolják a könyvtárhasználati, információkeresési és médiahasználati szokásokat.

Tartalmi értelemben a kidolgozott kérdőív a következő főbb csomópontok köré szerveződött:

- demográfiai, társadalmi változók,
- médiahasználat, internetezési szokások, televízió-nézés,
- a könyvtárhasználat gyakorisága, a szolgáltatások igénybe vétele,
- könyvtár- és könyvtároskép, könyvtári funkciók, a könyvtár társadalmi szerepeinek értelmezése,
- olvasási szokások, könyvvásárlás, házi könyvtár.

A lakossági felmérés 2017 őszén, szeptember 23. és október 1. között zajlott, a nyílt pályázaton kiválasztott PSYMA Hungary Kft. lebonyolításában. A cég feladata az adatfelvétel szervezése, lebonyolítása, menedzselése volt, ők végezték a kérdezőbiztosok kiválasztását és az adatfelvételt, amelynek végén egy SPSS adatbázist adtak át a FSZEK számára.

A kutatás értékét, fontosságát jelzi, hogy a 18 éves aluli lakosság körében első alkalommal került sor ilyen jellegű felmérésre, illetve 2005 óta ezt megelőzően nem volt mód országos, reprezentatív felmérésre.

További alapkutatások és felmérések

- 2017 novemberében valósult meg a könyvtárosok körében végzett online digitáliskompetencia-mérés. A mérés módszertani alapját a DIGCOMP keretrendszer szolgáltatta, amely alapvetően magában foglalja az információs műveltség tartalmi elemeit, továbbá a pedagógusok digitális kompetenciáját leíró ICT Competency framework for teachers elnevezésű UNESCO keretrendszert is. 1750 fő töltötte ki a kérdőívet, a kutatási szakértő *Eszenyiné dr. Borbély Mária* volt, aki az eredményeket tanulmányban tette közzé.
- 2017. december 31-re elkészült *Németh Szilvia* (T-TUDOK) tanulmánya a PISA és PIRLS felmérések könyvtári szempontú elemzéséről.
- 2018. március 30-án zárult le a *Pedagógusok digitáliskompetencia-mérése*, a kutatási szakértő *Eszenyiné dr. Borbély Mária* volt. A Pedagógiai Oktatási Központok vezetőit is megkerestük a pedagógusok digitáliskompetencia-vizsgálatának támogatására, mely a könyvtárosok körében végzett méréshez hasonlóan a DIGCOMP keretrendszer használatával valósult meg. A kérdőív eljuttatásában a felkért megyei szaknácádók is segítettek, valamint a szakmai műhely tagjai közül a Magyar Olvasástársaság és a Könyvtárostánárok Egyesülete is támogatták tevékenységünket. 103 óvodát, 320 általános iskolát és 168 középiskolát kerestünk meg felkérő levelünkkel, a 43 kérdésből álló online kérdőívet 818 fő töltötte ki.

Zárókutatások

Könyvtárhasználat, információkeresés, olvasási szokások

- A projekt keretében 2017 őszén megvalósított lakossági közvéleménykutatás újbóli adatfelvételére került sor 2019 szeptemberében. Ennek előkészítési szakaszában megtörtént a 2017. évi kérdőívek felülvizsgálata, módosítása. A kérdőívvel kapcsolatban javaslatot tettek *Gereben Ferenc*, *dr. Gombos Péter*, *dr. Nagy Attila*, *Péterfi Rita* olvasáskutatók és a projekt kutatási szakértője, dr.

Tóth Máté is. A felnőtt kérdőív esetében történt jelentősebb tartalmi változás az *Elisabeth Noelle-Neumann* nevelési értékeszt beemelésével. A két országos lakossági közvéleménykutatás lebonyolítója ismét a PSYMA Hungary Kft. volt.

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár a további hasznosulás érdekében – a hasonló hazai felmérések történetében egyedülálló módon – meghatározott feltételekkel tudományos, kutatási és publikációs célra díjtalan hozzáférést biztosított a lakossági felmérések teljes nyers adatbázisaihoz.³

Felmérés a DIGCOMP 2.1 keretrendszerben

- 2017-es vizsgálatunkat követően 2019-ben új országos reprezentatív kutatást végeztünk a könyvtári szakemberek digitális írástudásának felmérése tárgyában. Az adatfelvételre 2019. szeptember 17–29. között került sor, az országos reprezentatív kutatás kérdőívét Eszenyiné dr. Borbély Mária kutatási szakértő a DigComp 2.1 állampolgári digitáliskompetencia-keretrendszer alapján állította össze. Az anonim felmérés keretében 23, digitális kompetenciára vonatkozó tartalmi kérdésre kellett válaszolniuk a vizsgálatban résztvevő könyvtárosoknak. Az online kérdőívet 1803 fő töltötte ki. A megkérdezettek megoszlása könyvtártípusonként: 738 fő megyei, 708 fő városi, 283 fő községi könyvtár munkatársa, a válaszadók közül 66 fő az egyéb kategóriába sorolta magát.
- A fenti kutatással párhuzamosan, szintén a DigComp keretrendszer segítségével zajlott le a pedagógushallgatók digitáliskompetencia-vizsgálata is.

Mintaprogramok fejlesztése és kipróbálása

Szakmai műhelyek keretében a köznevelést támogató könyvtári szolgáltatások továbbfejlesztését segítő új módszertan- és mintaprogramcsomagok kidolgozására került sor, a legjobb gyakorlatok integrálásával 90 mintaprogram kialakítását tűztük ki célul.

E mintaprogramoknak összhangban kellett lenniük a projektben meghatározott fejlesztési irányokkal: az olvasásfejlesztés támogatása, a digitális írástudás közvetítése, a könyvtárhasználat és információkérés fejlesztése, valamint a szövegértés támogatása – azok gyakorlati megvalósítását szolgálva.

Az alábbiakban áttekintést adunk a cél eléréséhez kapcsolódó feladatokról.

1. A jó gyakorlatok összegyűjtése, tipizálása, értékelése, kiválasztás

A projekt első évében történt meg a könyvtári jó gyakorlatok összegyűjtése, 135 településről 342 jó gyakorlatot töltöttek fel. A fejlesztésre szánt jó gyakorlatok kiválasztását, mintaprogram-fejlesztési javaslatok kidolgozását, a mintaprogramok fejlesztésének folyamatát a célra létrehozott munkacsoport, a Mintaprogramfejlesztési Bizottság segítette. A munkacsoport tagjainak személyére a korábbi fejlesztések révén tapasztalatokkal rendelkező együttműködő partnerek tehettek javaslatot, így az OSZK Könyvtári Intézete, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, a Könyvtárostanárok Egyesülete és az Informatikai és Könyvtári Szövetség. A bizottság tagjai voltak: *Bognár Noémi Erika, Goda Beatrix, Sikaláné Sánta Ildikó, Simon Krisztina, Hámoriné Dr. Váczy Zsuzsanna*. A fejlesztők egy tágabb szakmai körből (könyvtáros-tanárok, könyvtári és fejlesztési szakemberek) kerültek ki.

A bizottság továbbfejlesztési céllal 81 jó gyakorlatot választott ki, illetve, felmérve a „fehér foltokat”, további 9 olyan témát határozott meg, melyekre nem érkezett jó gyakorlat, de fontosságuk miatt fejlesztőket kerestünk ezekhez. Kiemelt szempont volt a hátrányos helyzetűek bevonása, a végzettség nélküli korai iskolaelhagyók számának csökkentése, az esélyegyenlőség biztosítása, így készültek felzárkóztató, hátránykompenzáló, tehetség gondozó mintaprojektek is.

2. *Egységesített szempontú leíró fejlesztéshez sablon kidolgozása* (modulrendszer, ezen belül felkészítő modul az együttműködések kialakításához, NAT kompetenciák alkalmazása).
3. *Szerződés a mintaprogram-fejlesztőkkel, oktatóikkal*. Összesen 75 mintaprogram-fejlesztővel dolgoztunk (68 gyakorló könyvtáros, 7 szakember társterületek képviselője).
4. *A mintaprogram-fejlesztők mentorálása*. A fejlesztett mintaprogram helyszíni megtekintése, monitoring vizsgálat kezdete.
5. *A mintaprogramok kipróbálására* összesen 127 intézmény jelentkezett, ezek közül 90 került kiválasztásra. Minden megyében – a lakosság és települések számának figyelembe vételével, az együttműködési megállapodásokban rögzítettek szerint – 4–6 mintaprogram kipróbálására került sor, minden fejlesztési irányhoz kapcsolódva legalább egy mintaprogram megjelent minden me-

- gyében. A próbákra, amelyeken részt vett a szakmai monitoring képviselője, a fejlesztési csoport egy tagja és a megyei szaktanácsadó, 2018. október 25. – 2018. december 12. között került sor, 2071 diák bevonásával, ezzel teljesült az elvárt indikátorszám.
6. 2019 januárjában került *közzétételre*⁴ portálunkon a kipróbálások és monitoring jelentések alapján véglegesített és lektorált 90 könyvtári mintaprogram. A portál keresőfelülete segítségével (fejlesztési irányok, célcsoport, csoportnagyság) kínál hozzáférést a gyakorlati szempontú gyűjteményhez.
 7. 10 kiemelt mintaprogram esetében 2019. május és szeptember között zajlott *utókövetési és fókuszcsoportos vizsgálat*. A monitoring-programot a T-TUDOK Zrt. végezte. A tevékenység részeként a bevont diákok száma 2186 főre emelkedett.
 8. A szaktanácsadói hálózat segítségével figyelemmel kísértük a mintaprogramok *adaptációit*. A legutolsó összesítés alapján 162 helyszínen 398 alkalommal alkalmazták a mintaprogramokat, és ezeken 7816 fő vett részt.
 9. 2019. II. félévében megkezdődött a *módszertan alkalmazását* potenciálisan vállaló intézményekkel való kapcsolatfelvétel. Az együttműködési megállapodás tervezetét előzetesen az Irányító Hatósággal egyeztettük. Minden megyében és a fővárosban szakmai tájékoztatókat szerveztünk, melyeken összesen több, mint 150 könyvtáros vett részt. A várt 50 helyett 2019. december 31-ig 117 együttműködési megállapodás aláírására került sor, az aláírók között az összes megyei hatókörű városi könyvtár is szerepelt. Könyvtártípustól függetlenül 2023-ig évente 1–2–4 mintaprogram alkalmazását vállalták a partnerek.⁵
 3. Résztvétel a mintaprogram-fejlesztők bemutatóján.
 4. Az értékelési szempontok figyelembe vételével, a programbemutató és a megküldött dokumentáció alapján a szakmai grémium tagjaként a mintaprogramok értékelését.
 5. A mintaprogram-fejlesztők számára észrevételek, módosítási javaslatok megküldését.
 6. Résztvétel a mintaprogramok kipróbálásán, melyek helyszínei a Mintaprogramfejlesztési Bizottság által kijelölt magyarországi közkönyvtárak (megyénként 4–6 könyvtár).
 7. A mintaprogram kipróbálásának értékelése.
 8. A programbemutató és a kipróbálás tapasztalatai alapján szakértői vélemény készítése a mintaprogramokról.
 9. Összefoglaló jelentés készítése, közreműködés az új módszertanokat alkalmazó könyvtárak kiválasztásában.
 10. A Mintaprogramfejlesztési Bizottság által javasolt 10 program teljes körű nyomon követése.
 11. A kiemelt 10 mintaprogram értékelése, szakértői jelentés készítése.
- 2018 őszén megtörtént a kiválasztott 90 program bemutatása Budapesten, illetve országszerte. A monitoring szakértők kérdőívet töltöttek ki, illetve javaslatot tehetek korrekciókra, új fejlesztési irányokra is, majd meglátásaikat megbeszélték a fejlesztővel és a kipróbálóval. A részletes értékeléseket összegezve általános értékelő jelentés is készült, ehhez kapcsolódott azoknak a programoknak a listája, amelyek további fejlesztését és monitorozását javasolták.

Szakmai monitoring – szemelvények

A PISA-felmérések azt mutatják, hogy a magyar tanulók az átlag alatt teljesítenek mind a digitális és a nem digitális szövegértés terén. Ugyanakkor a PIRLS eredmények, amik a fiatalabb korosztály tudását mérik, jobb képet mutatnak. A 10 éves gyerekek kezdeti jó szövegértési teljesítménye tehát 15 éves korukra szignifikánsan elmarad a nemzetközi átlagtól. Ezt a romlást – az adatokat vizsgálva – az alábbi tényezők okozhatják:

- irodalom hangsúly a magyar oktatási struktúrában,
- életkori sajátosságok,
- korai szelekció, szegregáció,
- különbség a tanító- és tanárképzésben,
- Pygmalion- és Gólem-hatás.

Az életkori sajátosságok az oktatási rendszeren kívül

Monitoring

A szakmai monitoring célja volt a projekt keretében megvalósuló 90 mintaprogram fejlesztésének szakmai nyomon követése, az ellenőrzéshez szükséges dokumentumok vezetése, együttműködés a fejlesztési folyamat résztvevőivel.

A fenti tevékenység ellátása magában foglalja:

1. Az ellenőrzés folyamatának és dokumentációjának (folyamatkövetés, értékelési szempontok) kidolgozását.
2. A monitoring szakértők felkészítését a feladat ellátására.

álló tényező, a korai szelekció, szegregáció és a tanító- és tanárképzés felépítése az oktatási struktúra része, a Pygmalion- és Gólem-hatást elsősorban a pedagógusok viselkedése idézi elő, így a hazai könyvtárak és szakembereik számára a szövegértés oktatásban megjelenő irodalom fókusz kérdése lehet a legérdekesebb szempont. A mérések szerint a magyar diákok hagyományosan jobban teljesítenek az élményszerző (irodalmi) szövegekhez kapcsolódó feladatokban, mint az információkereső szövegekében. Ez nem is csoda, hiszen míg alsó tagozatban kifejezett figyelem irányul a szövegértés fejlesztésére, ami jellemzően élményszerző, irodalmi szövegeken keresztül valósul meg, ötödik osztálytól kezdve ez a fajta fókuszált fejlesztés megszűnik a magyar nyelv és irodalom tantárgyban. Bár megjelennek olyan új tárgyak, mint a biológia, vagy a történelem, az ezekhez kapcsolódó (jellemzően információszerző) szövegek értelmezése a tanulók önálló feladata, *a tudományos tantárgyak nem kérik számon az információszerző szövegek értéséhez szükséges kompetenciákat*, ami eredményezheti azt, hogy a tanulók kevésbé fejlődnek az információszerző szövegek értelmezése terén. Ez az összefüggés rámutat arra, hogy a tudományos tényeket, híreket és információkat olyan módon kellene feldolgozni, ami a diákok számára érdekessé és érthetővé teszi ezeket. A tanulók tanulói teljesítményét Magyarországon nemzetközileg is kimagasló mértékben határozza meg a családi háttérük. A különböző tényezők közt kiemelkedő összefüggést lehet találni az otthon talált könyvek száma és a tanulók szövegértési teljesítménye között. A tanulók olvasási motivációjára pedig nagyon nagy hatást fejt ki – nagyobb, mint más országokban – a szülők olvasáshoz vetett viszonya. Ez egyrészt azt mutatja, hogy Magyarországon a szülőknek óriási szerepe lehet a gyerekek olvasási szokásainak, motivációinak alakulásában. Másrészt viszont létezik egy indirekt hatás is. Az Országos kompetenciamérés adatait elemezve kimutatható a pedagógusok előítéletes értékelése, amikor a tanuló családi háttere (a szülőknek az iskolához és a pedagógusok kultúrájához való viszonya) formálja a pedagógusok tanulók iránti elvárásait, és amennyiben ezek alacsonyok, demotiválják a tanulókat és hosszú távon parkoló pályára helyezhetik őket.

A könyvtári adatokat tekintve az elmúlt három év időbeli trendjét vizsgálva azt találjuk, hogy csak a kulturális, közművelődési programok átlagos száma növekszik évről-évre, az olvasáskultúra-fejlesztő és digitális kompetenciafejlesztő programoké nem. A 2015-ös PISA-mérés szerint az iskolaigazgatók sze-

rint a nemzetközi átlagnál súlyosabb problémát okoz a hazai iskolákban a könyvtári eszközök hiánya és azok nem megfelelő minősége.

A szakirodalom és adatok elemzése alapján elmondhatjuk, hogy nagy szükség van az olvasásfejlesztést megcélzó programokra a könyvtárakban, és külön hangsúlyt érdemes fektetni az információfeldolgozásra és természettudományos szövegek jobb megértésére.

A mintaprogram-fejlesztés tapasztalatai, eredményei

Áttekintve a megtett lépéseket, utat, végiggondolva a megismert programokat és felidézve azok megvalósítását, elmondható, hogy a könyvtárak alapvető célkitűzése teljesült: a könyvtárhasználóvá és olvasóvá nevelés új, hatékony eszközeinek, módszereinek alkalmazásával a gyerekek és pedagógusok megnyerése, érdeklődésének felkeltése, fenntartása, ahol eddig nem működött, ott a hosszabb távú tervezés, együttműködés alapjainak megteremtése. A könyvtárhasználat megszerettetését és technikáinak elsajátíttatását számtalan különböző úton, módszerrel lehet elérni, ezt szolgálja a programok sokfélesége, a könyvtárosok kreatív ötletei, a játékos, az oldott légkör. Kiváló könyvtáros szakembereket ismertünk meg, akik nagyszerűen értenek a gyerekekhez, a foglalkozások vezetéséhez. Sok helyen tapasztaltuk, hogy a könyvtár szoros kapcsolatot tart fenn az iskolákkal, óvodákkal, rendszeresen együttműködik a pedagógusokkal, óvodapedagógusokkal. Jó volt látni, hogy a bemutatók helyszínein a résztvevők ismerősökként üdvözlik egymást, a képzések, a munka során már találkoztak, egymástól messze eső települések könyvtárosai működtek együtt a feladat megvalósítása érdekében.

A pályázat jókor, kellő anyagi háttérrel kezdett a kérdéssel foglalkozni, és különösen fontos eredménynek látjuk, hogy sikerült felszínre hozni sok kiváló könyvtáros szakember rejtett képességeit, illetve elindítani hálózatosodásuk folyamatát.

Ahogy az egyik könyvtáros monitoring szakértő fogalmazott: *„Azok a foglalkozások voltak a legkiemelkedőbbek, ahol maximálisan kihasználta a programíró a könyvtári lehetőségeket, azt az egyediségét a könyvtár sokszínű világának, amitől más lehet, mint egy iskolai óra. Támaszként, háttérbázisként támaszkodhatnak a gyerekek, az iskolák, a pedagógusok, és a szülők az ilyen jellegű könyvtári találkozásokra (legyen az tábor, valamilyen klub jellegű találkozó,*

de akár egy óra is). A helyi értékeket bemutató, a rendszer szemléletet megmutató, a szociális létet segítő és még ezernyi lehetőséget felismertető könyvtári órák azok, amelyek megadhatják a gyerekek részére a szabad, kötetlen, az ismeretek szabad választása felé az utakat.”

Kiadványok

A projekt keretében kilenc kötetből álló kiadványsorozatot jelentettünk meg.

Módszertani kötetek 1–4.

A fejlesztési irányoknak megfelelően működtetett szakmai műhelyek tagjainak a módszertan kidolgozása mellett egy-egy tanulmány megírása is feladata volt. Az ezek alapján készülő kiadványok tartalmi összeállítását, szerkesztését két szerkesztőbizottsági tag, *Barátné dr. Hajdu Ágnes* és *dr. Béres Judit* végezte el. A tanulmányokat négy szaklektor ellenőrizte: *Bánkeszi Lajos Lászlóné*, *dr. Koltay Tibor*, *dr. Szinger Veronika*, *Zsigriné Sejtes Györgyi Erzsébet*.

A megjelent kötetek:

- *Olvasásfejlesztés könyvtári környezetben*
- *A könyvtárhasználat és az információkeresés fejlesztése*
- *Szövegértés fejlesztés a könyvtárban*

– *Digitáliskompetencia-fejlesztés a könyvtárakban.*

Együtt az olvasóvá nevelésért!

Az *Együtt az olvasóvá nevelésért!* című kiadvány célja az olvasásfejlesztés iránt érdeklődő pedagógusok és a könyvtárak közötti közös gondolkodás és együttműködés kialakítása, a könyvtárakban folyó tanulástámogató foglalkozások ajánlása. A szerzők feladata volt bemutatni, mit tudnak nyújtani a könyvtárak partnerintézményeiknek, és hogyan tudják motiválni az óvópedagógusokat, tanítókat és tanárokat a könyvtárakkal való kapcsolatépítésre. A kiadvány szerzői *Antalné Petrovics Erika*, *Fenyő D. György*, *dr. Gombos Péter*, *dr. Imre Angéla*, *Márföldi István*, *Péterfi Rita* és *dr. Szinger Veronika*.

Módszertani kötetek 5–8.

További négy, a mintaprogramokat ismertető kiadvány a *Módszertani kötetek* sorozat tagjaként jelent meg:

- *Digitális írástudást fejlesztő könyvtári mintaprogramok*
- *Szövegértést fejlesztő könyvtári mintaprogramok*
- *Olvasásfejlesztő könyvtári mintaprogramok*
- *Könyvtárhasználat-információkeresést fejlesztő könyvtári mintaprogramok.*

4. kép

Könyvbemutató Szabados Ágnes és Juhász Ágnes részvételével. Moderátor: Farkas Ferenc

E-tanulmányok – Az én MódszerEm tanulmánykötet

A gyűjtemény célja a négy fejlesztési területre vonatkozó, a módszertani kiadványokból hiányzó témák feldolgozása tanulmány formájában.

Témák:

- Közösségi tartalomfejlesztés.
- Zöld könyvtár – környezettudatosságra nevelés
 - a könyvtárak lehetőségei a fenntarthatóságra nevelésben.
- Jó gyakorlatok az olvasásfejlesztés támogatására: fókuszban a fiúk.
- A fiatal korosztály modern könyvtári terei és annak tervezése a közösség bevonásával.
- A digitális kor gyermekei a holnap könyvtárában.
- Digitális bennszülöttek és az olvasás.
- Iskola és könyvtár együttműködési gyakorlatok
 - a kipróbált mintaprogramok tapasztalatainak a tükrében.
- A kisiskolások animációs filmek és olvasás iránti attitűdjének komparatív vizsgálata az olvasás iránti érdeklődés fejlesztésének aspektusából.
- Változások a felnőttek olvasási szokásaiban fél évszázad távlatában.
- Könyvtár és könyvtároskép *Az én könyvtáram* program könyvtáros portfóliói alapján.

Képzési tevékenység

A projektben két képzési módszertan alapján négy képzés akkreditációja valósult meg.

1. Felkészülés a könyvtári szaktanácsadói feladatokra képzés

Akkreditációs szám:	57875-3/2017/KOZGYUJT
Óraszám:	30 óra
Képzés ütemezése:	4 nap
Képzési forma:	Jelenléti csoportos képzés.
Célcsoport:	Könyvtári szaktanácsadói hálózat tagjai.

Képzés célja:	A könyvtári szaktanácsadói hálózat tagjainak felkészítése a „Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek” EFOP-3.3.3-VEKOP-16-2016-00001 projekt „Az én könyvtáram” részprojektjében meghatározott szaktanácsadói feladatokra, a szaktanácsadók koordinációs hálózatának kialakítására, működtetésére. Témák: „Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek” (EFOP-3.3.3-VEKOP-16-2016-00001) projekt bemutatása. A közoktatást támogató, új típusú könyvtári szolgáltatások bevezetése. Közösségfejlesztés, együttműködés, partnerkapcsolat kialakítása a könyvtárakban. Szaktanácsadói kommunikáció. A szaktanácsadó adminisztrációs feladatai.
Képzés zárása:	Tanúsítvány Követelmény: Esettanulmány készítése 'Megyei helyzetkép' címmel a könyvtári szaktanácsadó tevékenység elindítását megelőző állapotról.
Egyéb támogatás:	Szállás, útiköltség-térítés.

Megvalósítás:

A szaktanácsadók részéről nagy várakozás előzte meg a képzést, hiszen elsősorban a saját feladatkörük részletes meghatározását és az ezekre való felkészítést várták az óráktól. A témák és az oktatási módszerek igyekeztek ezt az igényt kielégíteni, és az oktatók az elméleti megközelítések mellett konkrét gyakorlati példákat is bemutattak. A frontális előadások mellett – elsősorban a kommunikációs témakörnél – nagy szerep jutott a tréning jellegű módszerek alkalmazásának, valamint a csoportmunkáknak is. A résztvevők értékeléseikben pozitívan emelték ki e módszerek alkalmazását, hiszen kialakították, illetve elmélyítették azokat a szakmai együttműködések, amelyek a szaktanácsadói munkához szükségesek. A képzés záródolgozat készítésével zárult, amelyben a hallgatók mintegy meghatározták könyvtári szaktanácsadói munkájuk „terepét” és az elvégzendő feladatok körét.

2. *A könyvtárosok szerepe a tanulást támogató könyvtári szolgáltatások megvalósításában*

Akkreditációs szám:	24262-1/2018/KOZGYUJT
Óraszám:	60 óra
Képzés ütemezése:	5 hét (3x2 nap jelenléti képzés + távoktatás)
Képzési forma:	Blended képzés
Célcsoport:	Közkönyvtárban dolgozó könyvtárosok, könyvtáros tanárok, könyvtári szaktanácsadói hálózat tagjai.
Képzés célja:	A köznevelés céljainak támogatása érdekében <i>Az én könyvtáram</i> projektben kifejlesztett módszertan alapján olyan korszerű ismeretek és készség biztosítása a könyvtári szakembereknek, amelyek segítségével fejleszthetik a könyvtárhasználók kompetenciáit – különös tekintettel a végzettség nélküli iskolaelhagyókra, a hátrányos helyzetűekre és a fogyatékkal élőkre. Témák: I. Pedagógiai feladatok és korszerű oktatási módszerek a könyvtáros munkájában. II. A könyvtárak közoktatást támogató szerepe az esélyegyenlőtlenség csökkentésében. III. Olvasáskultúra, szövegértés, szövegalkotás fejlesztése. IV. Információs műveltség, digitális írástudás. V. Korszerű interpretációs technikák használata a könyvtárban.
Képzés zárása:	Tanúsítvány Követelmény: önálló portfólió összeállítása a képzés során elvégzett feladatok alapján, a könyvtárban alkalmazható korszerű formákról, módszerekről és a tanulást segítő tevékenységekről.
Egyéb támogatás:	Szállás, útiköltség-térítés.

A képzés formája:

A könyvtárosok szerepe a tanulást támogató könyvtári szolgáltatások megvalósításában című továbbképzés folyamatba ágyazott blended képzés, jelenléti és táv-

oktatási formában. A résztvevőkkel való kapcsolat-tartás és az oktatás/tanulás egy része IKT-n keresztül (moodle keretrendszer) valósult meg. A továbbképzés során a résztvevők – elsősorban a kötelező házi feladatokkal és a portfóliók kidolgozásával – további tartalmakat hoztak létre, melyek a továbbképzés csoportjai között összeadódtak és a kurzusok végén egy közös tudást alkottak. Így a résztvevők maguk is fejlesztői, részesei lettek a továbbképzési folyamatnak.

A képzés menete:

A résztvevők az 5 hetes képzés során 3 héten keresztül, heti 2 napot töltöttek az oktatási központban, ahol a jelenléti órák zajlottak. A további napokon 6 házi feladatot készítettek el, melyeket – az oktatói értékelések után – portfólióba szerkesztettek. A távoktatásban zajló feladatkészítést és a moodle rendszer használatát online tutor segítette. A portfóliók összeállításában és „egyénre szabásában” (mit viszek magammal a képzésről, mit tudok alkalmazni a könyvtáramban, szakmai munkámban?) pedig portfólió témavezető működött közre.

A képzés tapasztalatai:

A képzés során a résztvevők napi és tanfolyamzáró elégedettségi kérdőíveket töltöttek ki, értékelték az oktatás tartalmát, az oktatókat, az oktatásszervezést és a technikai körülményeket. Ugyanígy az oktatók is visszajelzést adtak az órai munkájuk színvonaláról és az oktatási körülményekről. A kiértékelt kérdőívek és a személyes visszajelzések azt mutatták, hogy a továbbképzés összességében sikeres volt, nem volt lemorzsolódás sem, és a beiratkozott résztvevők közel 98%-a tanúsítványt szerzett. A résztvevők rövid felkészítés után (tutori háttér mellett) zökkenőmentesen használták a moodle rendszert, amivel közvetlen tapasztalatot szereztek a könyvtárakban is alkalmazható, nonformális tanulási formáról. A blended forma jól igazodott a résztvevők munkahelyi elfoglaltságához, és a tutorálással (csoport tutor, oktatásszervező) megfelelő támogatást lehetett nyújtani a távoktatási szakaszban. Az elmélet-gyakorlat arányán – továbbképzés esetén – érdemes elgondolkodni az utóbbi javára, mert a felnőttképzésben a résztvevők elsősorban az „itt és most használható” tudást részesítik előnyben. A digitális témák, az online marketing alkalmazása, a hazai és külföldi könyvtári jó gyakorlatok és mintaprogramok számos adaptálható ismeretet adtak. A képzés eredményei között szerepelnek – a számtalan új módszer megismerésén túl – a résztvevők között kialakult szakmai kapcsolatok és együttműködések. A bemutatkozásakor nagyon sok könyvtáros

megfogalmazta, hogy a megújulás szándéka hozta el a képzésre, és búcsúzáskor elmondták, nemcsak tudást, hanem számtalan ismeretséget visznek magukkal. Fontosnak tartották azt a szakmai körképet is, amit az ország minden részéből és intézménytipusából érkező könyvtárosok a közös feladatok, beszélgetések során megmutattak egymásnak.

3. Hatékony kommunikáció közgyűjteményekben

Akkreditációs szám:	19014-1/2018/KOZGYUJT
Óraszám:	60 óra
Képzés ütemezése:	8 alkalom + 1 hét záródolgozat készítés
Képzési forma:	Tréning jellegű képzés
Célcsoport:	Közgyűjteményben dolgozó szakemberek (könyvtárosok, muzeológusok, levéltárosok).
Képzés célja: (a táblázat folytatódik)	<p>A könyvtárakban és más közgyűjteményekben dolgozó szakemberek felkészítése személyes kommunikációs stílusuk, erősségeik elmélyítésére és fejlesztendő területeik megismerésére; konfliktushelyzetek asszertív megoldására, az ehhez szükséges kommunikációs eszköztár alkalmazásának elsajátítására; prezentációs és tárgyalástechnikai ismereteik továbbfejlesztésére a közgyűjteményi hálózaton belüli partnerség és együttműködés erősítése érdekében.</p> <p>Témák:</p> <p>A szervezeti kommunikáció alapjai, a hatékony kommunikációhoz szükséges egyéni kompetenciák számbavétele.</p> <p>Az online kommunikáció sajátosságai, eszközei.</p> <p>A hatásos kommunikáció alapvető ismeretei (prezentációs technikák).</p> <p>A partnerkapcsolati munka kommunikációs feladatai a közgyűjteményekben.</p> <p>Hatásos kommunikáció a gyakorlatban.</p> <p>A meeting (megbeszélés, értekezlet) mint a szervezeti kommunikáció hatékony formája.</p>

Képzés célja: (a táblázat folytatása)	Mit csinál a könyvtáros, amikor nem könyvet olvas? (szakmai érdekközvetítés és -érvényesítés). A tréning ismeretanyagának összegzése, a tanultak rendszerezése.
Képzés zárása:	Tanúsítvány Követelmény: esettanulmány készítése megadott témák alapján.
Egyéb támogatás:	Nincs

Megvalósítás:

A képzésre – a *Projektkommunikáció, eredménykommunikáció* című képzéssel együtt – közbeszerzési pályázat került kiírásra, melyet az OKTKER-NODUS Kiadó Kft. nyert meg. A közös munka során az EFOP projektiroda végezte a résztvevők szervezését, az oktatási adminisztrációt és a tanúsítványok kiadását, a felnőttoktatási cég pedig biztosította a nyomtatott segédanyagokat, a trénereket (tréningvezetés, záródolgozatok értékelése) és a két vidéki (Debrecen, Veszprém) oktatási helyszínt.

A képzés nyolc tréning napból állt, amely után a kiválasztott témákból a résztvevők záródolgozatot készítettek. A témák gyakorlati megközelítésűek voltak, kapcsolódtak a közgyűjteményi intézmények napi munkájához, és a résztvevők további segédanyagokat érthettek el a projekt oktatási portálján.

Összességében megállapítható, hogy a tréning-forma – bár sokan idegenkedtek tőle – nagyon eredményes volt, és a nem formális képzéseknél gyakrabban kellene alkalmazni a felnőtt tanulók esetén. A résztvevők azokban a csoportokban, ahol könyvtárosok, muzeológusok és levéltárosok is voltak, minden alkalommal kiemelték annak előnyét, hogy jobban megismerhették egymás szakterületét.

4. Projektkommunikáció, eredménykommunikáció

Akkreditációs szám:	19012-1/2018/KOZGYUJT
Óraszám:	30 óra
Képzés ütemezése:	4 nap
Képzési forma:	Jelenléti képzés + tréning.
Célcsoport:	A könyvtári szaktanácsadói hálózat tagjai.

Képzés célja:	<p>A könyvtári szaktanácsadói-koordinátori hálózat tagjainak felkészítése az elkészült fejlesztések eredményeinek és pozitív hatásainak bemutatására, az érintett célcsoportokkal való kommunikációra. A képzésen sor kerül a résztvevők kommunikációs ismereteinek elmélyítésére, prezentációs és tárgyalástechnikai ismereteik továbbfejlesztésére, a koordinátori hálózaton belüli partnerség, az együttműködés és a csapatkohézió erősítésére.</p> <p>Témák:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Közös kiindulási alap teremtése a tudástransfer támogatásával. 2. Marketing alapok a sikeres eredménykommunikációhoz. 3. A kommunikációs tevékenység tervezése a hatékonyság és az eredményesség érdekében. 4. Hatékony és hatásos személyes kommunikáció a projekteredmények hasznosításának szolgálatában.
Képzés zárása:	<p>Tanúsítvány</p> <p>Követelmény: esettanulmány készítése a projekten belül kötelezően tartandó szakmai nap kommunikációs tervéről és forgatókönyvéről.</p>
Egyéb támogatás:	Szállás, útiköltség-térítés.

Megvalósítás:

A szaktanácsadóknak szervezett harmadik képzésre a projekt utolsó szakaszában került sor, ezért elsősorban a projekt lezárulása utáni disszeminációs feladatokra és a megkezdett szakmai munka folytatására készítette fel a résztvevőket.

Rendezvények

Fontos célunk volt rendezvények keretében a szakma egészével megismertetni a projekt aktuális fejlesztéseit és a kutatási eredményeket. 105 saját rendezvény mellett 30 külsős eseményen jelent meg a projekt előadóként.

Szakmai napok sorozata minden megyében és a fővárosban 2018-ban

2018. március 21-én a Csorba Győző Könyvtárban kezdődött országjáró sorozatunk, melynek résztvevői a szakmai műhelyek szakértőinek ajánlásait és a kutatási eredményeket ismerhették meg. Országosan mintegy 1400 könyvtáros vett részt a programsorozaton, minden negyedik könyvtáros legalább egy rendezvényünkre eljutott. Fontos számunkra, hogy számos alkalommal a helyi döntéshozók is jelen voltak a szakmai napokon.

Szakmai napok és workshopok minden megyében és a fővárosban 2018–2019-ben

Az én könyvtáram projekt második rendezvénysorozata a fejlesztett mintaprogramok bemutatására fókuszált, ezeken az eseményeken teret adtunk a helyi együttműködések erősítő információ- és tapasztalatcserének is. 2018 novembere és 2019 májusa között került sor összesen 20 ilyen találkozóra. Minden alkalommal fejlesztő és kipróbáló könyvtárosok is ismertették tapasztalataikat. A találkozókra részt vett *Steigervald Krisztián* generációkutató, aki a Z és Alfa generációk tagjainak megszólításához adott ötleteket, szempontokat.

Könyvtárpedagógiai workshopok minden megyében és a fővárosban 2019-ben

A projekt harmadik rendezvénysorozata fókuszában az élménypedagógia és a digitális kompetencia fejlesztése állt, továbbá folytattuk az adott megyéhez köthető, köznevelést támogató könyvtári szolgáltatások és mintaprogramok bemutatását. Összesen 20 ilyen találkozóra került sor 2019-ben.

Módszertani tájékoztatók

2019 szeptemberében 18 tájékoztatót szerveztünk országszerte a módszertan alkalmazása iránt érdeklődő könyvtárak munkatársai számára. Ennek eredményeként előzetesen 126 intézmény jelentkezett az új módszertan alkalmazását vállaló partnerként, ebből 117 írásos együttműködési megállapodás született, mely jelentősen meghaladta a pályázati kiírás 50 intézményre vonatkozó célértékét.

Konferenciák

2017. június 7-én projektismertető konferencián mutattuk be a fejlesztés céljait. Mindhárom mérföldkő végén konferenciát szervez-

5. kép

Könyvtárpedagógiai workshop

tünk disszeminációs céllal. 2018-ban és 2020-ban Budapest, míg 2019-ben Eger adott otthont a rendezvénynek, ahol részletesen ismertettük a program előrehaladását, szakmai eredményeit.

A projekt megjelent a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Vándorgyűléseinek programjában 2017–2019-ig kiállítóként, de 2019-ben önálló szekcióval is.

A Digitális tananyagfejlesztés Az én könyvtáramért – workshop című, a Könyvtárostánárok Egyesületével közösen szervezett eseményre a FSZEK Központi Könyvtárban került sor. A plenáris ülések mellett hat szekcióban nyílt mód digitális programok ki próbálására.

6. kép

Ahány könyv, annyi élmény – workshop, 2019. november 15.

Az *Ahány könyv, annyi élmény* – workshop az olvasásért című országos rendezvényen 2019. november 15-én elsősorban könyvtárosok és pedagógusok vettek részt, de nyitott volt minden érdeklődő számára. A rendezvény fő témája az olvasás, illetve az olvasás élménnyé válásának fontossága volt. A plenáris ülést követően hét szekcióban volt lehetőség mintaprogramok kipróbálására.

A program számos egyéb rendezvényen is megjelent, így az MKE megyei szakmai napjain, így 2018-ban részt vettünk a XX. Országos Közoktatási Szakértői Konferencia programjában, továbbá Dunaszerdahelyen és Székelyudvarhelyen külhoni szakmai konferenciákon. 2019 áprilisában a 26. Nemzetközi Könyvfesztiválon, a Könyvtáros Klub rendezvényén szerveztünk szakmai programot.

Kommunikációs tevékenység

Portálfejlesztés – Projekt aloldal

A www.azenkonyvtaram.hu portálfejlesztése (módszertani, Moodle és kommunikációs céllal) a Monguz Kft. bevonásával valósult meg, a portál publikálására 2018. február 15-én került sor. A felületen – a projekt aktuális hírei mellett – elérhetővé váltak és maradnak 2025-ig a szakmai fejlesztés anyagai, a kiadványok, mintaprogramok.

Sajtó

Fontosnak tartottuk az országos, regionális és helyi média informálását minden jelentősebb tevékenységünkről, a médiamegjelenések száma 349 darab. Négy alkalommal tartottunk sajtóbeszélgetést, illetve sajtónyilvános kerekasztal-beszélgetést 2019. július 4-én az MKE Vándorgyűlés első napján, *Az én könyvtáram* projekt előrehaladásáról. 2019. szeptember 30-án kerekasztal-beszélgetést szerveztünk *Az olvasás és a könyvtárak szerepe az információs társadalomban* címmel.

2019. november 15-én kerekasztal beszélgetést szerveztünk *Ahány könyv, annyi élmény – kerekasztal-beszélgetés az olvasásról* címmel. Résztvevők: *Gál Katalin*, a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének elnöke; *dr. Szabó Ildikó*, a Magyar Olvasástársaság elnöke, illetve *Kiss Judit Ágnes* költő, író és *Harcos Bálint* költő, író. 2020. január 30-án *Nem középkorok fokon* címmel szerveztünk beszélgetést *Háy János* és *Nényei Pál* íróval.

Minden esemény után, illetve további 8 alkalommal országos sajtóközleményt jelentettünk meg. A helyi és regionális média számára szakmai workshop-sorozatainkhoz kötődően 33 sajtóközleményt készítettünk, melyet a szaktanácsadók juttattak el a sajtónak.

7. kép

Sajtóérdeklődés a rendezvényeken

Könyvtár- és olvasásnépszerűsítő kampány

2019. október 15-től november 15-ig tartott az olvasás és a könyvtárak népszerűsítésére szolgáló médiakampányunk, melyhez az alábbi négy reklámfilm készült 2019. I. félévében:

- *A könyvtár, ami összeköt – a könyvtárak közösségi szerepe*
- *A jövő a könyvtárban kezdődik – digitális könyvtári szolgáltatások*
- *Ahány könyv, annyi élmény – az olvasás népszerűsítése*
- *A te programod – sokszínű könyvtári rendezvények⁶.*

Az egy hónapos kampány időszakában társadalmi célú hirdetésként a közszolgálati csatornákon (M1, M2, M4, Duna TV) összesen 300 alkalommal jelent meg a négy kisfilm 20 mp-es változata. Az AdvantEdge – TechEdge © 2019 adatai és az AGB szerint a futó reklámok nézettsége igazodott a fenti csatornák átlagos nézettségéhez; az elért nézők száma összesen 5,2 millió fő volt.

Az *online kampány* az adatok szerint a tervezett értékeket jelentősen felülteljesítette.

	<i>megjelenésszám (AV)</i>	<i>kattintás (CT)</i>
tervezett értékek	6 980 000	110 100
teljesült értékek	11 894 214	2 257 016

Ezen belül kiemelkedő adatokat mutattak az alábbi felületek:

- *YouTube*, ahol a megjelenések száma 7,884 millió volt,
- a *Facebook*, itt a megjelenési érték 1,457 millió,

- a *Videa* portál, ahol 1,2 milliós értéket regisztrált a MyAd ügynökség.
- Az *ADS Interctive* női site-mix, továbbá kulturális portálok esetében a banneralapú hirdetések megjelenésszáma 1,351 millió volt.

Közösségi média

A projekt a transzparencia jegyében folyamatosan adott hírt tevékenységéről. Az alábbi felületeken közzétett tartalmak összesített adatai:

- *Facebook*: a posztok száma 1046 darab. Egyes népszerűbb posztok, infografikák 50–60 000 főhöz is eljutottak.
- *YouTube*: a közzétett videók száma 132 film. Ebből 90 mintaprogramokat bemutató trailer, 17 szakmai napot bemutató kisfilm, 10 interjú mintaprogram-készítővel, de reklámfilmek és oktatóvideók is készültek. A csatorna nézettsége – a reklámokkal együtt – megközelítette a 8 milliót.
- *Instagram*: 76 bejegyzés készült erre a felületre.
- *LinkedIn-SlideShare*: 72 prezentációt tettünk közzé.
- 8 darab 4 oldalas hírlevél került kibocsátásra *Az én könyvtáram* címmel partnereink számára.

Összegzés

A 2019-es reprezentatív felmérés szerint a magyar lakosság ötös skálán 4,37-es pontszámmal a könyvtárak legfontosabb feladatának a tanulás támogatását, illetve az információkhoz való hozzáférést jelölte meg. A 2017-es kutatás szerint a gyerekek 42%-a érkezett első alkalommal osztállyal, csoporttal a könyvtárakba, 2019-re ez az arány 51%-ra emelkedett, a könyvtári foglalkozásokon és rendezvényeken részt vevő gyerekek száma is hasonló módon nőtt. Ennek a kapcsolatnak a fenntartása és erősítése vi-

8. kép

A kreatív kampány egy eleme

szont elképzelhetetlen anélkül, hogy a könyvtárak folyamatosan fejlessék korszerű, tanulást támogató szolgáltatásait – ehhez nyújtott fontos elméleti és gyakorlati segítséget *Az én könyvtáram* program. A projekt zárását követő 3 évre a pályázati kiírás elvárásait messze meghaladó módon országszerte 117 könyvtár – közöttük minden megyei hatókörű városi könyvtár – vállalta a kidolgozott módszertan gyakorlati alkalmazását írásos együttműködési megállapodások alapján, így jelenleg nem egy fejlesztés

lezárásáról beszélhetünk, hanem egyfajta befektetésről a jövőbe, gyermekeink jövőjébe. *Palánkainé Sebők Zsuzsanna* monitoring-szakértő szavait idézve: „Nagyszerű, hogy a szakma végre elindult ennek az útnak a felfedezése felé, melynek kis ösvényei már kitaposva vannak több helyen is országunkban. Értjenek hát össze ezek az ösvények, legyen belőle út, egy biztonságos út, melyre bárhol felcsatlakozhatnak a könyvtárosok. Építve, szélesítve a sávot, tágítva a lehetőségeket.”

Irodalmi hivatkozások

1. EFOP-3.3.3-VEKOP/16 Országos múzeumi és könyvtári központi fejlesztés == Palyazat.gov.hu honlap [online]. [Budapest]: Innovációs és Technológiai Minisztérium, 2019. Hozzáférhető: <https://www.palyazat.gov.hu/efop-333-vekop-16-orszgos-mzeumi-s-knyvtri-kzponti-fejlesztis> [Megtekintve: 2020.07.09.]
2. CSÉPÁNYI Zoltán [et al.]. Módszertani mozaikok [elektronikus dok.]: Kutatások és válogatott tanulmányok gyűjteménye. [Budapest]: Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 2020. 517 p. (Módszertani kötetek 9.) ISBN 978-963-581-461-9 Hozzáférhető: <http://www.azenkonyvtaram.hu/documents/11543/49997/M%C3%B3dszertani+mozaikok/979d3bcc-5383-44b7-9e91-69fb4c63cddf> [Megtekintve: 2020.07.09.]
3. Hozzáférés lehetősége az olvasási és könyvtárhasználati felmérések adatbázisához. == Az én könyvtáram honlap [online]. Budapest: EFOP Projektiroda : Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, cop. 2018. Hozzáférhető: <http://www.azenkonyvtaram.hu/hu/current-news/-/tartalom/hozzaferes-lehetosege-az-olvasasi-es-konyvtarhasznalati-felmeresek-adatbazisahoz-49734> [Megtekintve: 2020.07.09.]
4. Mintaprogram-fejlesztés. == Az én könyvtáram honlap [online]. Budapest: EFOP Projektiroda : Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, cop. 2018. Hozzáférhető: <http://www.azenkonyvtaram.hu/hu/fejlesztis> [Megtekintve: 2020.07.09.]
5. Módszertan alkalmazó könyvtárak. == Az én könyvtáram honlap [online]. Budapest: EFOP Projektiroda : Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, cop. 2018. Hozzáférhető: <http://www.azenkonyvtaram.hu/hu/modszertantalkalmazokonyvtarak> [Megtekintve: 2020.07.09.]
6. A könyvtár, ami összeköt – TV Spot [You Tube videó]. [S. l.]: [EFOP Projektiroda], 2019.10.10. 30 perc (Az én könyvtáram reklámfilmek). Hozzáférhető: https://www.youtube.com/watch?v=Dt9I2hzPe-8&list=PL0Y_qsjm6gNjNmR0JOL1P-HsfG_gS2hQr [Megtekintve: 2020.07.10.]

Beérkezett: 2020. július 10.

KÖNYVTÁRI INTÉZET

Képzési terv 2019/2020

A Könyvtári Intézet képzési tervében

(<https://ki.oszk.hu/dokumentumtar/kepzesi-terv-20192020>)

elérhető az őszi továbbképzések időpontjai.

Elektronikus jelentkezési lehetőség az egyes tanfolyamok leírásánál:

<https://ki.oszk.hu/kepzes/engedelyezett-tovabbkepzesek>